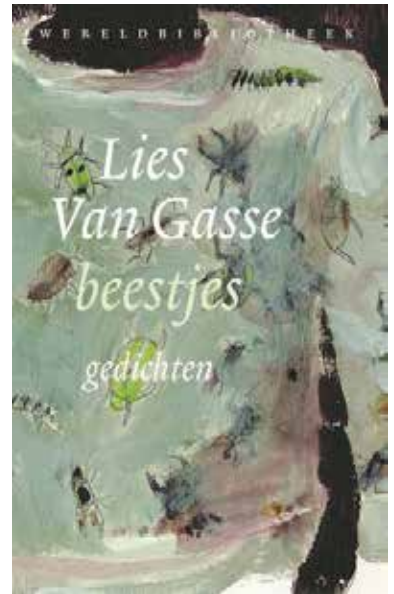

*‘Door een kier ziet de
werkelijkheid
er altijd een beetje beter uit’
Over Lies Van Gasse, *Beestjes**

YVAN DE MAESSCHALCK

Hoeveel personages, of beter, hoeveel stemmen zijn er nodig om een sprekende bundel samen te stellen? Daar bestaan geen regels voor, maar zelfs als hij meerstemmig klinkt, overheerst doorgaans de subtiele onder- of boventoon van een ik die naar de buitenwereld kijkt om iets over haar/zijn binnenwereld kenbaar te maken. Te fluisteren. Of te zingen. Dat gebeurt, geloof ik, ook in de recente bundel *Beestjes* van Lies Van Gasse. Een ronduit heerlijk zoemende, meditatieve bundel waarin niet alleen onooglijke beestjes van allerlei allooi tussen en in de plooiën van de versregels wriemelen, maar ook Moederhoofd, Vlinderonderzoeker en Zoontje – telkens met hoofdletter en zonder lidwoord – elkaar partij geven.

Beestjes is een verzameling van formeel sterk uiteenlopende, meestal titelloze gedichten, die op het eerste gezicht losjes gemonteerd lijkt, maar bij herlezing een duidelijk binaire structuur vertoont. Niet alleen staan de gedichten, op

het motto-achtige openingsgedicht na, gegroepeerd in twee afdelingen: 'Deel I: Verdwijnen' en 'Deel II: Open, die doos!', ook in de gedichten zelf wisselen strofen in romein en cursieve bedenkingen of oprispingen elkaar af. Elke afdeling bestaat op haar beurt uit drie reeksen die in zekere zin elkaar spiegelen en de zorgvuldige thematische opbouw van de bundel zichtbaar maken.

Het lijkt me onmogelijk om de bundel op een enkel hoofdmotief vast te pinnen, maar de 'kleine beestjes' die erin figureren, bewegen zich in de vele kieren/spletten/gaten die de wereld rijk is én aan de nestranden/kanten/lijnen ervan. Dat het zowel om mieren, mestkevers, vlinders, schietmotten, kikkerhoppers, honingbijen, krekels en larven van de meest diverse soort gaat, maakt niet zoveel uit. Waar het wél om gaat, is het microscopische perspectief van waaruit naar de wereld wordt gekeken: 'Door een kier kan je de wereld bekijken. / Door een kier ziet de werkelijkheid / er altijd een beetje beter uit' (p. 13). Dat is een opwekkende gedachte, die door Zoontje wordt gedeeld, omdat voor hem alleen een bezielde wereld bestaat, die hij graag van kleur voorziet en waarin alle wezens en dingen gelijkwaardig zijn: 'Zoontje kleurt de hoed in met zijn penseel. / De krekkel neemt beleefd zijn wandelstok / en maakt een lichte buiging. Zie je wel' (p. 13).

Geciteerde verzen herinneren de lezer uiteraard aan het vaak herdrukte *Erik of het klein insectenboek* (1941) van Godfried Bomans, maar mogen niet doen denken dat het luchthartige, laat staan optimistische gedichten betreft. Doorheen de teksten zindert het idee dat alles aan voortdurende transformatie onderhevig is en daardoor nooit helemaal verdwijnt: 'Iedereen gaat dood en tegelijkertijd ook niet' (p. 65). Maar de toon wordt gezet door een stem die waarschuwt voor 'een bloemloze wereld met stille wouden, / een wereld van mest en bladeren', / rottende kadavers, opgestapeld in steden en bermen' (p. 35). Daar hoeft geen tekening bij gemaakt, of juist wel? Die bevindt zich op het voorplat en is vanzelfsprekend van de hand van Lies Van Gasse zelf. Uit elkaar geslagen, hulpeloze beestjes van allerlei slag sieren het blad.

De ecologische insteek van de bundel komt op vele plaatsen tot uiting, maar spreekt mijns inziens het luidst in het volgende, licht onheilspellende gedicht, waarin ‘wij’, de beestjes, een harde aanklacht formuleren (p. 36):

Voor een laatste keer beweegt hij met zijn vleugels
en doet hij de dans van de honingbij.

Kwispelend in achten,
verscholen in het donker.
Dit alles in de juiste hoek naar de zon.

Trillingen van beestjes, bloem tot bloem,
flitsen over gewassen telkens als je de ogen opent of sluit,
een dienst die elk jaar 500 miljard dollar waard is
in China, door ingehuurde arbeiders.

Vlinderonderzoeker schudt zijn wollige pels
en wij, verhard in steen, wachten om te worden opgeprikt
in toekomstige mausolea.

Terwijl onze armen worden uitgekrast en afgeschaafd,
schrijft hij een dossier over creatievere benaderingen.

Terwijl wij onder het gewicht van de eeuwen verdwijnen,
zoekt hij geld voor de integratie van beestjeshabitats in het ontwerp
van sporen, hoogspanningslijnen, andere infrastructuur,

en, zoals altijd,
voor meer studies.

Het zou best mogelijk zijn een detaillistische lezing van de gedichten te offeren en te wijzen op talloze subtiele connotaties. Laat ik dat vooral niet doen, maar alleen even stilstaan bij de openingsverzen. Die gaan zo: ‘In deze handen, / in deze gegroefde handen, / in deze opengesperde, gapende handen // ademt de snede, / woelen de hersenen, / warm als volle aarde’ (p. 7). Ze maken duidelijk dat het in deze bundel onder meer te doen is om een terugblik, te oordelen naar de staat van de handen, maar ook om ‘de snede’. Een wat bevreemdend woord misschien dat

*dat Beestjes
een fijnmazig
en fijnzinnig
web van
gedichten
vormt*

behalve aan de Gulden Snede (sectio aurea/divina) en de groeve die de hersenen in twee heften verdeelt, doet denken aan het geboortekanaal of een snede vers omgeploegde aarde, maar dat ook poëticaal te lezen valt: een snede in de zin van zinsnede, een in taal vormgegeven herinnering of opwelling. En die duikt – niet toevallig wellicht – in het volgende gedicht al op: ‘en daar is ze dan, plots, die snede’ (p. 9). Daarmee is vooral gezegd dat *Beestjes* een fijnmazig en

fijnzinnig web van gedichten vormt, waarin het de lezer toegestaan is te haken en blijven haken. Verwijzingen naar Kiplings *Jungle Book*, Holvoet-Hanssens idioom (‘Grote Kartonnen torens rukken op’, p. 31) en Bomans’ allegorische kinderboek-voor-volwassenen vallen zo in het oog, terwijl Vlinderonderzoeker onwillekeurig ook aan schrijver en lepidopteroloog Vladimir Nabokov (1899-1977) doet denken (aan wiens vlinderonderzoek Dubravka Ugrešić overigens in *De vos* (2017) een uitvoerig hoofdstuk wijdt).

Op uiteenlopende manieren kijkt de bundel over de rand van het eigen taalgebied heen. Niet alleen ‘torens rukken op’, maar ook ‘woeste landschappen rukken op’ en dat beeld herinnert, behalve aan Holvoet-Hanssen, ook aan T.S. Eliots *The Waste Land* (1922). Het vers komt voor in het ‘Het collectief’, veruit het langste gedicht van de bundel (p. 53-58). Het is erg retorisch van inslag en klinkt als een litanie die de lelijkheid van de wereld te kijk zet en bij hardop lezen een bedwelmend effect sorteert: ‘Lelijk, lelijk de wereld is lelijk als een slagveld’ (p. 55). Hoewel de intussen vergeten millenniumbug en het nog rondwarende covid-virus niet ontbreken, domineert toch de licht wanhopige toon waarmee het ‘beestje’ meer dan eens wordt aangesproken. Daar zijn vele voorbeelden

van te geven, maar het losstaande vers ‘Beestje, beestje, waar ben je?’ in het eerste gedicht van de tweede afdeling, spreekt boekdelen. De vraag wijst op de ogenschijnlijke onzichtbaarheid van het diertje, maar is ook een verwijzing naar ‘Daedalus en Icarus’, de misschien bekendste metamorfose van Ovidius (*Metamorphoses* VIII, v. 183-235). Daarin komt Daedalus’ wanhoopskreet voor: ‘Icare. Dixit, Icare, dixit, ubi es?’ (v. 232). De bijna een-op-eenrelatie met Van Gasses vers zal wellicht niemand ontgaan. Aan de lectuur van deze merkwaardige bundel valt hoe dan ook niet te ontkomen.

Lies Van Gasse, *Beestjes. Gedichten*, Wereldbibliotheek, Amsterdam, 2021, 70 p.

